

XORIJIY OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA TA'LIM SIFATINI BAHOLASH TIZIMLARI

Raximov Oktabr Dustqobilovich,
Qarshi muhandislik iqtisodiyot instituti professori

Xidirova Dildora Zayniddinovna,
Qarshi muhandislik iqtisodiyot instituti "Mehnat muhofazasi va texnika xavfsizligi" kafedrasida katta o'qituvchisi

Annotatsiya. Maqolada ta'lim sifati va samaradiligining mazmuni va uni baholash mezonlari, rivojlangan xorijiy davlatlar oliy ta'lim tizimida ta'lim sifati baholash tizimining mazmuni ta'lim sifati baholash tizimining tasnifi keltirilib, o'z-o'zini boshqarishga asoslangan oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifati baholash prinsiplari bayon etilgan. O'zbekiston oliy ta'lim tizimida ta'lim sifati baholash eng dolzarb va muhim hayotiy masala ekanligini asoslab, taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Tayanch so'zlar: globallashtirish, jamiyat, intellektual, ta'lim sifati, baholash mezonlari, akkreditatsiya, institutsional, davlat, jamiyat, nazorat.

СИСТЕМЫ ОЦЕНКИ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ В ЗАРУБЕЖНЫХ ВЫСШИХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЯХ

Рахимов Октябрь Дустқобилович,
профессор Каршинского инженерно-экономического института

Хидирова Дилдора Зайниддиновна,
старший преподаватель кафедры «Охрана труда и техника безопасности» Каршинского инженерно-экономического института

Аннотация. В статье анализируется содержание качества и эффективности образования и критерии его оценки, система оценки качества образования в системе высшего образования развитых зарубежных стран. Дана классификация системы оценки высшего образования и описаны принципы внешней оценки качества образования в высших учебных заведениях на основе самоуправления. Исходя из того, что обеспечение качества образования в системе высшего образования Узбекистана является наиболее актуальным и важным жизненным вопросом, разработаны предложения и рекомендации.

Ключевые слова: глобализация, общество, интеллектуальное, качество образования, критерии оценки, аккредитация, институциональный, государство, общество, контроль.

EVALUATION SYSTEMS OF THE EDUCATION QUALITY IN FOREIGN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Rakhimov Oktyabr Dustkobilovich,
Professor of the Karshi Engineering Economic institute

Khidirova Dildora Zayniddinovna,
Senior lecturer of the «Labor protection and technical safety» department of the Karshi engineering-economics institute

Abstract. The article analyzes the content of the quality and effectiveness of education and the criteria for its assessment, the system for assessing the quality of education in the higher education system of developed foreign countries. A classification of the higher education assessment system is given and the principles of external assessment of the quality of education in higher educational institutions on the basis of self-government are described. Based on the fact that ensuring the quality of education in the higher education system of Uzbekistan is the most pressing and important vital issue, proposals and recommendations have been developed.

Key words: globalization, society, intellectual, quality of education, evaluation criteria, accreditation, institutional, state, society, control.

KIRISH

XX asrning ikkinchi yarmidan boshlab butun dunyo bo'ylab «Sifat inqilobi» yuzaga keldi. Dunyoning yetakchi ishlab chiqarish korxonalarida asosiy e'tiborni son va miqdorga emas, balki mahsulot sifatiga qarata boshlashdi. Sifat raqobatbardoshlikni ta'minlovchi asosiy omil sifatida namoyon bo'la boshladi [1].

Sifat - umumiy tushuncha sifatida insonlarning ehtiyojlari va talablarini qondirish bilan asoslanuvchi mahsulot, material, ish turi, mehnat, xizmatlar va shu kabilarning xususiyatlari hamda xususiy belgilarining majmui bo'lib, ularni qo'yilgan talablar va o'z vazifalariga to'liq mos kelishi bilan baholanadi. Bunday moslik asosan standartlar, shartnomalar, kelishuvlar, iste'molchilarning talablar bilan aniqlanadi [2].

Ta'lim sifati – ijtimoiy kategoriya hisoblanib, jamiyatda ta'lim jarayonining holati va natijasini hamda shaxsning kasbiy, maishiy va fuqarolik kompetentligini shakllanishi va rivojlanishini jamiyat talabi va ehtiyojiga mos kelishini aniqlaydi. Ta'lim sifati ta'lim muassasasining o'quv-tarbiyaviy faoliyatini turli qirralarini tavsiflovchi ko'rsatkichlar majmui orqali baholanadi. Ushbu ko'rsatkichlarga ta'lim oluvchilar kompetentligining rivojlanishini ta'minlovchi ta'lim mazmuni, o'qitish shakli va uslublari, material-texnik baza, xodimlar tarkibi kiradi [2].

Ta'lim sifati -inson hayot-faoliyati sifatini oshirish va aniq maqsadga erishishda foydalanish uchun zarur bo'ladigan, aniq sharoitlarda talab etilib olingan bilimlar majmuidir.

Oliy ta'limda ta'lim sifati - ta'lim modelining kontekstual ko'rsatkichlari, institutsional maqsad va vazifalari hamda ta'lim tizimining aniq standartlari, ta'lim muassasalari, o'quv dasturlari va fanlari bilan bog'liq bo'lgan ko'p qirrali, ko'p darajali dinamik tushunchadir.

Ta'lim sifatiga baho berishda ta'lim samaradorligi tushunchasini ham e'tiborga olish talab etiladi. Sifat – olingan natijaning maqsadga nisbati (yoki teskarisi), samaradorlik- olingan natijaning xarajatlarga nisbati bilan baholanadi.

Ta'lim sifati va ta'lim samaradorligi jamiyatda hayot sifatini ko'rsatuvchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Davlat va jamiyat umumiy va kasbiy ta'limga qanchalik ko'p mablag' sarflasa va natijasi eng yuqori xalqaro standartlarga javob bersa, hayot sifati shunchalik yuqori bo'ladi. Ta'lim samaradorligini belgilashda eng optimal xarajatlar hisobida yuqori ta'lim sifatiga erishish talab etiladi [3].

TADQIQOT METODLARI

Tadqiqot jarayonida ilmiy va o'quv-uslubiy adabiyotlar tahlili, pedagogik kuzatuv, qiyosiy tahlil, umumlashtirish, pedagogik tajriba-sinov va forsayt metodlaridan foydalanildi.

TADQIQOT NATIJALARI VA MUHOKAMALAR

Har bir davlatda ta'lim dasturlari, material resurslar bazasi, kadrlar salohiyati hamda boshqarish tizimiga bog'liq holda jamiyat, shaxs va davlat talablari asosida o'ziga xos ta'lim sifatini kafolatlash tizimi yaratilgan. Oliy ta'lim sifatini boshqarish tizimida ta'lim sifatini baholash uslublari muhim rol o'ynaydi. OTM faoliyatini baholashning tarixan shakllangan va o'z-o'zini ichki baholashga asoslangan "Angliya modeli" va oliy o'quv yurtining jamiyat va davlat oldidagi majburiyatlaridan kelib chiqib tashqi baholashga asoslangan "Fransiya modeli" hamda ularning turli kombinatsiyalaridan iborat bo'lgan turli baholash modellari amalda qo'llaniladi [4,5].

Jahon tajribasida oliy ta'limni baholash tizimini ikki turga bo'lish mumkin:

1. Oliy ta'lim muassasalari rivojlanishini muvofiqlashtiruvchi davlat boshqaruvining vakolatli organi mavjud bo'lgan mamlakatlardagi oliy ta'limni baholash tizimi. Bu hollarda baholash tizimi hukumat tomonidan moliyalashtiriluvchi davlat organlarining ustuvorligiga asoslanadi. Bunda o'z-o'zini baholashga e'tibor pastroq bo'lib, asosiy urg'u davlat organlari yoki jamoat tashkilotlari tomonidan o'tkaziladigan samarali tashqi baholashga qaratilgan bo'ladi. Bunday baholash tizimlari ko'pincha hukumat nazorati, litsenziyalash, davlat akkreditatsiyasi, turli oliy ta'lim muassasalarini solishtirish, moliyaviy resurslarni taqsimlash va universitetlarga ta'sir o'tkazish bilan bog'liq. Oliy ta'limning davlat boshqaruvi organlari mavjud bo'lgan mamlakatlar qatoriga Yevropaning Germaniya, Fransiya, shuningdek, yevropacha oliy ta'lim an'analari qabul qilgan MDH mamlakatlari kiradi.

2. Oliy ta'limni davlat boshqaruvi organlari mavjud bo'lmagan mamlakatlardagi oliy ta'limni baholash tizimi. Bu hollarda universitetlar faoliyatini yaxshilashga, ichki tahlilga asoslangan oliy ta'lim muassasalarida o'z-o'zini baholash, yoki kasbiy, yoki jamoatchilik baholashi ustivorlik qiladi. Oliy ta'lim bo'yicha o'z-o'zini muvofiqlashtirish mamlakatlari qatoriga, birinchi navbatda, Amerika Qo'shma Shtatlari, shuningdek, amerikacha oliy ta'lim an'analari qabul qilgan mamlakatlar kiradi (Filippin, Tayvan) [3].

Ayrim mamlakatlarda oliy ta'limni baholashning yuqorida qayd qilingan usullari birgalikda qo'llaniladi (Shvesiya, Norvegiya, Finlyandiya, Buyuk Britaniya, Chexiya, Sloveniya va boshqalar). Bunday baholash tizimi Umumjahon sifatni boshqarish (Total Quality Management, TQM) prinsiplari va standartlashtirish bo'yicha Xalqaro tashkilotning (International Organization for Standardization, ISO) sifat menejmenti tizimi talablariga asoslanadi.

O'z-o'zini boshqarishga asoslangan OTMda ta'lim sifatini tashqi baholash prinsiplari quyidagilardan tashkil topgan:

- universitet faoliyati va ta'lim dasturlarini asosiy maqsad va vazifalarga mos kelish darajasini muntazam tekshirib borish;

- faoliyatni ekspert baholash va universitetning rivojlanishini rejalashtirish uchun mas'ul shaxs yoki tarkibning mavjudligi;

- o'z-o'zini tekshirish jarayonini amalga oshirish uchun keng va samarali axborot tizimining mavjudligi;

- o'z-o'zini baholashni muntazam amalga oshirilishi (xizmatlar sohasini, boshqaruv tizimini, ta'lim dasturlarini va b.)

hamda universitetning o'z-o'zini baholash natijalarini tekshirish uchun tashqi ekspert baholash;

- tashqi ekspert baholash natijalari asosida o'z vaqtida boshqaruv

- tuzilmasi va uslubini, ta'lim dasturlarini takomillashtirish, material va moliyaviy resurslarni qayta taqsimlash,

rag'batlantirish va jazolash tizimini amaliyotga joriy etish.

Quyida ayrim rivojlangan davlatlar oliy ta'lim muassasasi faoliyatini baholash uslubiyotlarini keltirib o'tamiz [2,4,5]:
Buyuk Britaniya.

Buyuk Britaniyada universitetlar faoliyati va ularning ta'lim dasturlari sifatini baholashning davlat tashkilotlarining bosh roli ta'minlangan ko'p pog'onali akkreditatsiyalash tizimi Quality Assurance Agency (QAA) yo'lga qo'yilgan. Bir qancha OTM OAA mezonlari asosida, kelishilgan holda ta'lim muassasalarining ta'lim dasturlari sifatini baholashadi. Masalan, 1992 yilda The Open University (Ochiq Universitet) ta'lim muassasalarini, jumladan Buyuk Britaniyaning chet ellardagi ta'lim muassasalari faoliyatini akkreditatsiyalash hamda validatsiyalash (ratifikatsiyalash, tasdiqlash) bo'yicha o'zining The Open University Validation Services (OUVS) strukturasi tashkil etgan.

Ta'lim muassasalari faoliyatini akkreditatsiyalash bo'yicha OUVS talablari quyidagilardan iborat:

- barcha talablarga mos ta'lim muhitini yaratilganlik holati;
- ta'lim dasturlarini amalga oshirishda mustaqillik;
- akademik faollikni samarali tashkil etilishi;
- ta'lim sifatini kafolatlashning samarali tizimini mavjudligi;
- intellektual mulk (ilmiy salohiyat) darajasi;
- tashqi tavsiyalar uchun ochiqlik;
- moliyaviy xavfsizlik.

The Open University Validation Services (OUVS) quyidagi yo'nalishlar bo'yicha baholashlarni amalga oshiradi:

- tashhislash: ta'lim dasturlarini amalga oshirishga tayyorligi va imkoniyatlari, o'qitishda yuzaga keladigan muammolarni aniqlaydi (intevyu, testlar va b.);
- shakllantiruvchi: ta'lim jarayonining ajralmas qismi sifatidagi teskari aloqa elementlari (topshiriqlar, referatlar, ish daftarlari, seminarlar va b.)ni o'rganadi;
- yakuniy: o'quv jarayoni natijasining yutuqlari va kamchiliklarini aniqlaydi (og'zaki yoki yozma imtihonlar, loyihalar taqdimoti).

OUVSning baholash prinsiplari asosan quyidagilardan iborat:

- baholash ochiq, haqqoniy, asoslangan va ishonchli bo'lishi lozim;
- o'quv jarayoni natijalari bo'yicha baholash aniq manzilli bo'lishi kerak;
- baholash mezonlari barcha uchun tushunarli bo'lishi, akademik baholar imkon boricha jamoaviy faoliyat bo'yicha bo'lishi lozim;
- natijalar muntazam qayta baholashga taqdim etiladi.

The Open University Validation Services (OUVS) tomonidan o'tkaziladigan akkreditatsiya maqsadi quyidagi masalalar bo'yicha faoliyat natijasini tasdiqlashga yo'naltirilgan bo'ladi:

- ta'lim dasturlarini amalga oshiruvchi o'quv yurtining resurslarini o'rnatilgan talablarga mos kelishi (o'qituvchilar tarkibi, axborot imkoniyatlari, moliyaviy ahvoli);
- ichki tizim tartibi ta'lim standarti sifatini kafolatlashga mos bo'lishi;
- talabalar huquqini ta'minlanishi.

OUVS ning asosiy mezonlari quyidagi xarakterli xususiyatlarga ega:

- soniy ko'rsatkichlarni yo'qligi;
- o'qituvchilarni o'qitadigan faniga mos keluvchi sohalar bo'yicha akademik (pedagogik) va tadqiqot (ilmiy) faolligini rag'batlantirish;

- ta'lim sifatini kafolatlovchi tizimga talablar, tashqi va ichki baholovchilar, shuningdek ishlab chiqarish ekspertlari tomonidan talabalarning akademik faolligi va natijalarining tizimli monitoringini yuritish.

Avstraliya

Avsraliya muhandislik instituti va Avsraliya muhandislik fakultetlari dekanlari Kengashi tomonidan 1996 yilda ishlab chiqilgan ta'lim dasturlarini Akkreditatsiyalashga yangicha yondoshuvda, asosan sifatni kafolatlash tizimining ichki mexanizmiga katta e'tibor qaratilgan. Muhandislik o'quv dasturlarini akkreditatsiyalashning yangi mezonlari o'quv jarayoniga emas, uning natijalariga asoslangan. Akkreditatsiyalash tartibi ichki baholash va sifat kafolati bilan bir qatorda ishlab chiqarish korxonalarining tashqi baholari hamda tavsiyalarini o'z ichiga olgan. Umuman, akkreditatsiyalash jarayoni zamonaviy ishlab chiqarish talablarini hisobga olgan holda muhandislik dasturlari innovatsiyasini ta'minlash hamda rivojlantirishga yo'naltirilgan.

Akkreditatsiyalashning asosiy mezonlari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- universitetga qabul qilinadigan talabalarning dastlabki tayyorgarlik sifati;
- professor-o'qituvchilar va talabalarga talab;
- kasbiy (malakaviy) amaliyot
- bitiruvchilarga talab.

Ushbu mezonlarning asosiy xususiyatlari quyidagilar bilan izohlanadi:

- o'quv rejalarini shakllantirishda universitetlarning o'zlariga ko'proq erkinlik berilishi;

- mutaxassislar tayyorlash sifatiga asosiy e'tibor qaratilishi;
- ta'lim dasturlari sifatini oshirib borish maqsadida ularni muntazam takomillashtirib borilishi;
- ta'lim standartlarida innovatsiyalarni rag'batlantirib borilishi.

Germaniya

Germaniyada 1998 yilda ta'lim vazirlari anjumanida bakalavrlar va magistrlar tayyorlash dasturini baholovchi Akkreditatsiya Kengashi tuzilgan. Ushbu Kengash akkreditatsiya agentliklari uchun minimal standartlar va mezonlarni ishlab chiqdi. Germaniya muhandislar Assotsiatsiyasi 1999 yili muhandislik va kompyuter sohasi bo'yicha Akkreditatsiyalash Agentligiga asos soldi. Germaniyadagi birinchi akkreditatsiyalash tashkiloti Quyi Saksoniya yeridagi Markaziy Agentlik Central Agency of Evaluation of Lower Saxony's Institutions of Higher Education (ZEvA) hisoblanadi. Hozirgi kunda texnika, informatika, tabiiy va matematika sohalari ta'lim dasturlarini akkreditatsiyalovchi Accreditation Agency for Study Programs in Engineering, Informatics, Natural Sciences and Mathematics (ASIIN) agentliklari faoliyat yuritmoqda.

AQSh. AQShda ta'lim sifatini akkreditatsiyalash ta'lim sifatini nazorat qilish tizimi bo'lib, ta'limni rivojlanishiga manfaatdor barcha tomonlar manfaatlarini hisobga olishga asoslangan. U o'zida davlat va jamoatchilik nazoratlarini mujassamlashtirgan.

Akkreditatsiyalashning asosiy maqsadlari:

ta'lim samaradorligini baholash prinsiplari va mezonlarini ishlab chiqish asosida oliy ta'lim taraqqiyoti va rivojlanishini ta'minlash;

ta'lim muassasalari rivojlanishini rag'batlantirish, uzluksiz o'z-o'zini tekshirish va reja asosida ta'lim dasturlarini takomillashtirish;

o'quv yurti yoki aniq yo'nalishdagi ta'lim dasturi to'g'ri shakllantirilgan maqsadga va unga erishish sharoitlariga egaligi to'g'risida jamiyatni kafolatlashi;

OTM va ta'lim dasturlarini shakllanishi hamda rivojlanishiga yordam berishi;

o'quv yurtlarining ta'lim faoliyatiga aralashish va ularning akademik erkinligini kamsitilishidan himoyalashi;

AQShda ta'lim muassasalari faoliyatini akkreditatsiyalash jarayonini o'quv yurtining akademik erkinliklarini ta'minlash huquqlari hamda uning davlat va jamiyat oldidagi javobgarligi muvozanatini saqlashga qaratilgan jamoaviy o'z-o'zini moslashtirish tizimi deb qarash mumkin.

AQShda 2 xil, institutsional va ixtisoslashtirilgan akkreditatsiyalash tizimi mavjud.

Ixtisoslashgan (professional) baholashda alohida ta'lim dasturi va mutaxassisliklarni tayyorlash maqsadi va unga erishish sharoitlari akkreditatsiyadan o'tkaziladi.

Agar ta'lim muassasasi faoliyati to'liq baholansa institutsional akkreditatsiya deb hisoblanadi.

Institutsional akkreditatsiyalash standartlari (ko'rsatkichlari) universitetlarning o'z vazifasiga mos samarali faoliyatini baholashning asosiy mazmunini tashkil etadi. AQShda ta'lim muassasalari faoliyatini baholashda dastlab soniy ko'rsatkichlardan (professor-o'qituvchilar soni, kutubxona resurslari, laboratoriyalarning o'quv-texnik ta'minoti darajasi, moliyaviy ta'minoti va b.) foydalanilgan. Natijada XX asrning birinchi o'n yiliigida AQShda oliy ta'lim muassasalari faoliyatini tartibga solishga erishilgan. Keyinchalik, standartlar oliy ta'lim muassasalari ma'muriyati tomonidan qattiq tanqid ostiga olinib, bunday soniy baholashlar natijasi ta'limni standartlashtirishga olib kelishi ko'rsatilgan. OTMlarini regional akkreditatsiyalash agentliklari soniy baholash (institutsional akkreditatsiya)dan voz kechishib, "Standart" atamasi esa "mezonlar" atamasi bilan almashtirilgan va bu bilan ta'lim muassasasi faoliyatini ekspert baholash (maxsus yo'lga qo'yilgan).

AQShdagi 6 ta regional akkreditatsiyalash agentliklarining har biri o'zlarining mezonlarini ishlab chiqishgan, har bir mezon asoslanib universitetlar e'tiboriga yetkazilgan. Ushbu mezonlarga umumiy qilib quyidagilarni kiritish mumkin:

universitetning bir butunligi;

maqsadi, rejalashtirishi va samaradorlik;

boshqaruv va ma'muriyat tizimi;

ta'lim dasturlari;

professor-o'qituvchilar va xizmat qiluvchi xodimlar tarkibi;

kutubxona fondi, kompyuter bazalari va axborotlarning boshqa manbalari;

talabalarga xizmat ko'rsatish va ta'lim olish uchun boshqa sharoitlarning yaratilganligi;

material resurslar, binolar va qurilmalar;

moliyalashtirish;

Ta'lim muassasasini akkreditatsiyalash quyidagilarni tasdiqlab, asoslaydi:

ta'lim muassasasining aniq, asoslangan maqsadga egaligi;

maqsadga erishishdagi resurslar yetarli va asoslanganligi;

kelajakda maqsadga erishish istiqbollari ishlab chiqilganligi.

Hozirgi vaqtda ixtisoslashtirilgan akkreditatsiyalashdan oldin, universitet institutsional akkreditatsiyalashdan o'tishi talab etiladi.

Ixtisoslashgan akkreditatsiyalashda asosiy e'tibor o'quv jarayoni mazmuniga qaratiladi:

fundamental bilimlar darajasi;

maxsus fanlar bo'yicha bilim darajasi;
amaliy ko'nikmalari;
loyihalash malakalari;
kompyuterdan foydalanish darajasi.

Institutsional akkreditatsiyalash jarayonidagi ayrim kamchiliklar, boshqa sohalaridagi yutuqlar hisobiga to'ldirilishi mumkin, lekin ixtisoslashgan akkreditatsiya ta'lim dasturining qanchalik talabga javob berishini baholaydi. Ta'lim dasturlari akkreditatsiyasi (ixtisoslashgan), qachonki OTM boshqa barcha mezonlarga javob bersagina amalga oshiriladi.

Ixtisoslashgan akkreditatsiyalash asosan quyidagilarga asoslanadi:

akkreditatsiyalash agentligi ekspert komissiya yordamida akkreditatsiya natijalari bo'yicha qaror qabul qilish mezonlari va tartibini aniqlaydi;

o'quv yurti faoliyati va ta'lim dasturi o'z-o'zini tekshirish va baholash asosida o'rganiladi;

ekspert guruhi o'z-o'zini tekshirish va baholash materiallarini tahlil qilib, xulosa tayyorlaydi va agentlik hamda OTMga taqdim etadi;

OTM ekspertlar xulosasiga o'z munosabatini bildiradi;

agentlik komissiyasi o'z-o'zini tekshirish va baholash ma'lumotlari, ekspert xulosasi va xulosa bo'yicha OTM javobi asosida mazkur o'quv yurti akkreditatsiyasini tasdiqlash yoki inkor etish bo'yicha qaror chiqaradi.

Ixtisoslashgan akkreditatsiyalashning asosiy funksiyalariga quyidagilar kiradi:

abituriyentlarga oliy o'quv yurtini tanlashda yordam berish;

davlat organlariga mazkur OTM ni qo'llab-quvvatlash bo'yicha qaror chiqarishda yordam berish;

xususiy korxonalar va tashkilotlar tomonidan o'z mablag'larini mazkur OTMga sarflash to'g'risida xulosa chiqarishlarida yordamlashish.

AQShda texnika va texnologiya sohasidagi ta'lim dasturlarini akkreditatsiyalovchi taniqli tashkilot Accreditation Board for Engineering and Technology (ABET) hisoblanadi. Ushbu tashkilot 28 ta professional muhandislik va texnik jamiyatlar federatsiyasidan iborat. AVET 1500 dan ortiq muhandislik va 700 ga yaqin texnologik OTM ta'lim dasturlarini akkreditatsiyalashdan o'tkazgan. Hozirgi kunda Germaniya, Gollandiya, Turkiya, Singapur, Meksika va boshqa davlatlarning 70 yaqin OTMlarining ta'lim dasturlari AVET tomonidan amerika analogiga mosligi tan olingan.

Texnika va texnologiyalar bo'yicha mutaxassislar tayyorlash sifatiga AVET tomonidan qo'yilgan asosiy mezonlar quyidagilardan iborat:

zamonaviy ilmiy-texnik, ijtimoiy va siyosiy muammolarni bilishi va tushunishi;

tabiiy-ilmiy, matematik va muhandislik bilimlardan amaliyotda foydalana olish qobiliyati;

o'rgangan uslublari va ortdirgan malakalarini muhandislik amaliyotida qo'llay olishi;

muhandislik muammolarini shakllantirish va hal etish qobiliyatlari;

belgilangan vazifalarga mos holda jarayonlar yoki tizimlarni loyihalash qobiliyatlari;

tajribalarni rejalashtirish va o'tkazish, ma'lumotlarni qayd etish hamda izohlash, asoslash qobiliyatlari;

fanlararo mavzularda jamoada ishlash qobiliyati;

jamoada samarali o'zaro ta'sir etish qobiliyati;

kasbiy va axloqiy javobgarligi;

chuqur va keng bilim, muhandislik yechimlarining ijtimoiy oqibatlarini yetarli darajada tushunishi;

muntazam o'z ustida ishlash va doimiy o'qish zarurligini tushuna bilishi.

Janubiy Koreya.

Koreyada 359 ta oliy o'quv yurtlari mavjud bo'lib ularda 3,3 mln.ga yaqin talabalar tahsil olishadi. Ushbu oliy o'quv yurtlarining 222 tasi to'rt yillik kollejlarda, 180 tasi xususiy talim muassasalaridir. Jami mavjud oliy o'quv yurtlarining 85 foizi xususiy talim muassasalaridir. Universitetlarda 78%, kasbiy maktablarda 96 % talabalar xususiy talim muassasalarida o'qishadi. Universitetlarning umumiy xarajatlarini 23% davlat tomonidan moliyalashtiriladi. Boshqa rivojlangan davlatlar qatori Koreyada ham oliy talim ikki bosqichda (bakalavriat va magistratura) olib boriladi.

Bakalavriat talim dasturlari 4 yilga mo'ljallangan bo'lib, kamida 130 kredit birligidan iborat. O'quv dasturining birinchi ikki yili umumkasbiy o'quv fanlaridan, oxirgi ikki yili esa mutaxassislik fanlaridan iborat. Semestr 16 haftadan iborat. Bakalavrlar asosan universitetlarda va 4 yillik o'quv dasturi asosidagi kollejlarda tayyorlanadi.

Magistratura ikki yillik o'quv dasturini o'z ichiga oladi va 24 kredit birligidan iborat. Magistraturaga bakalavriatni tugatganlar suhbat, imtihon va tanlov asosida qabul qilinadi.

Doktorlik dasturlari Talim Vazirligi tomonidan nazorat qilinadi va kamida 36 kredit birligiga ega ikki yil to'liq ish kuni hisobida faoliyat yuritiladi. Bakalavrlar uchun esa 60 kredit birligiga ega bo'lib, 4 yillik ilmiy – tadqiqot faoliyatdan iboratdir. Doktorantlardan kamida 2 ta chet tilini erkin bilishlari talab etiladi.

Koreya oliy talim tizimida sifatni nazorat qilish va akkreditatsiyalash talim, fan va texnologiyalar Vazirligi tomonidan amalga oshiriladi. Shuningdek vazirlik talim muassasalari va fakultetlar tashkil etishga ruxsat beradi hamda qabul kvotalarini belgilaydi.

Universitetlar doirasida institutsional akkreditatsiyalashni Universitet talimi bo'yicha Koreya Kengashi (KSIE)

amalgam oshiradi. Hozirgi kungacha ushbu kengash (KSIE) tomonidan 201 ta universitet akkreditatsiyalangan.

XULOSA

Chet el oliy o'quv yurtlari va umuman xalqaro ta'lim tizimining rivojlanish tendensiyasi tahlili asosida hozirgi davrda ta'lim sifatini ta'minlash eng dolzarb va muhim hayotiy masala ekanligini ta'kidlab, quyidagi xulosalarni keltiramiz:

Ta'lim ijtimoiy hayotning muhim sohasi hisoblanadi. Aynan ta'lim jamiyatning intellektual, madaniy va ma'naviy darajasini shakllantiradi.

Hozirgi kunda har qanday davlatning kuchi-qudrati, rivojlanish darajasi, undagi ijtimoiy-siyosiy muhit ushbu davlatning intellektual salohiyati bilan belgilanadi. Intellektual salohiyatning o'sishi esa asosan ta'lim sifati bilan baholanadi.

Globallashuv davrida yuzaga kelayotgan ekologik, ijtimoiy-siyosiy va iqtisodiy muammolar hamda inqirozlar va ularning yechimlari ta'lim sifatiga bog'liq holda shakllanadi va rivojlanadi.

Har qanday davlat ta'lim sohasi sifatiga qanchalik ko'p e'tibor qaratsa, qanchalik ko'p mablag' sarflasa va natijasi eng yuqori xalqaro standartlarga javob bersa, ushbu davlatda hayot sifati shunchalik yuqori bo'ladi.

Ta'lim sifatini oshirish chegara bilmas sohadir. Shu sababli hozirgi kunda ta'lim sifatining o'sish dinamikasini to'g'ri baholash, uning mezonlarini aniq belgilash va kelajak ta'lim sifati ko'rsatkichlarini Forsayt texnologiyasidan foydalangan holda bashorat qilish [6], rejalashtirish o'ta muhim va dolzarb masala hisoblanadi.

Ta'lim sifatini oshirishning asosiy omillaridan biri ta'lim jarayoniga zamonaviy raqamli va innovatsion pedagogik texnologiyalarni [7] keng joriy etishdan iboratdir. Lekin, raqamli texnologiyalarning keng foydalanish uning ijobiy tomonlari bilan bir qatorda salbiy oqibatlarini ham aniqlash ustida forsayt tadqiqotlar olib borishni taqozo etadi [8].

Ta'lim sifatini oshishi va dunyoda yagona ta'lim tizimi hamda maydonini shakllanishi o'zaro uzviy bog'liq jarayonlardir.

Ta'lim sifati muammosi tugallangan yechimga ega emas soha hisoblanadi. Davlat va jamiyat rivojlanishining har bir bosqichida ta'lim tizimining o'ziga xos yangi shart-sharoitlar va talablari yuzaga keladi, ta'lim sifati mezonlari o'zgaradi va bu masalani hal etish uchun tizimli tadqiqotlar olib borish talab etiladi.

Ta'lim sifati davlat va jamiyatning ijtimoiy –iqtisodiy o'sish, rivojlanish darajasiga bog'liq holda o'zgaruvchan bo'lganligi sababli, uni aniqlash hamda kelajak ko'rsatkichlarini oldindan baholashning yagona, mukammal uslubiyoti ishlab chiqilmagan.

ADABIYOTLAR

1. Дуткабилович Р.О., Октябрьовна Р.Д. Качество образования в эпоху глобализации //Проблемы науки. – 2021. – №. 1 (60). – С. 36-39.
2. Raximov O.D., Murodov M.O., Ruziev X.J. Ta'lim sifati va innovatsion texnologiyalar. Toshkent, «Fan va texnologiyalar» nashriyoti. 2016. -208b.
3. Raximov O.D. Ta'lim sifati-hayot sifati. TATU Qarshi filiali, 2015. -94b.
4. Daminov A., Zakirova M., Nazarov B.. Oliy ta'lim muassasalari reytingini aniqlash masalalari. DTM.
5. Raximov O. D., Eshmuxamedov L. M. Chet el oliy o'quv yurtlarida ta'lim sifatini baholash //international sonference on learning and teaching. – 2022. – T. 1. – №. 6. – S. 68-76.
6. Rakhimov O.D., Berdiyev Sh.J., Rakhmatov M.I., Nikboev A.T. Foresight In The Higher Education Sector of Uzbekistan: Problems and Ways of Development. //Psychology and Education Journal .2021. 58 (3), P.957-968. DOI: 10.17762/pae.v58i3.30294.
7. O.D.Raximov va b. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar./T.: «Fan va texnologiya» nashriyoti, 2013y., 170b.
8. Rakhimov, O., Ehsev, S., Latipov, S., Rakhimov, J. (2022). Positive and Negative Aspects of Digitalization of Higher Education in Uzbekistan. AIP Conference Proceedings, 2432, art. no. 030067. <http://scitation.aip.org/content/aip/proceeding/aipcp>. ISBN:978-073544345-7
doi: 10.1063/5.0089690